
MED AFGANISTANSKIMI BEGUNCI
Etnološka raziskava revitalizacije rokodelsko-obrtne
dejavnosti v okviru mednarodne razvojno-ekonomsko-
kulturene pomoči in sodelovanja
Herat, oktober 2011

Ralf Čeplak Mencin

261

Azija je primerljiva z živim telesom iz zemlje in vode. Srce, ki bije v telesu, je Afganistan. Uničenje Afganistancev bi pomenilo uničenje Azije, katere blaginja je odvisna od njihovega napredka in blagostanja.

Muhammad Iqbal (1877–1938)

Osrednja Azija z Afganistanom

V skladu s prizadevanjem po zagotavljanju razvojne in človekoljubne pomoči Afganistanu so bile na pobudo gospe Kristine Radej, začasne odpravnice poslov na

slovenskem veleposlaništvu v Teheranu, in s pomočjo Urada Visokega komisariata Združenih narodov za begunce (UNHCR) ter nevladnih organizacij Society for Protection of Street and Labour Children in APCL v letih 2009 in 2010 organizirane likovne delavnice za afganistanske begunske otroke v Teheranu in Karaju v Iranu in s pomočjo nemške nevladne organizacije Help za afganistanske otroke v Heratu v Afganistanu. Izbor risb je bil razstavljen v Galeriji likovnih del mladih v Celju maja 2010 pod častnim pokroviteljstvom predsednika Republike Slovenije dr. Danila Türka. Širši izbor del, ki jih predstavlja tudi katalog "Afganistanske sanje ... skozi oči afganistanskih otrok", je bil razstavljen od junija do avgusta 2010 v Teheranu in oktobra na razstavi v Slovenskem etnografskem muzeju v okviru Slovenskih razvojnih dni, ki jih je pripravilo Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije skupaj s Slogo, platformo NVO za razvojno sodelovanje in humanitarno pomoč. Koordiniranje in vodenje razstave sem prevzel podpisani, kustos Slovenskega etnografskega muzeja za zbirke Azije, Oceanije in Avstralije. Razstava je nadalje gostovala na slovenski gimnaziji v Celovcu, v Goriškem muzeju, na gradu Dobrovo in junija 2011 v Bruslju na sedežu NATA v okviru dogodkov v počastitev dvajsete obletnice samostojnosti Slovenije.¹ Iz Bruslja je potem potovala v New York in nazaj v Teheran.

Zloženska razstave otroških risb afganistanskih otrok (Služba za komuniciranje SEM)

Razstava *Afganistanske sanje ... skozi oči afganistanskih otrok* in sodelovanje s pooblaščenima ministricama gospo Kristino Radej in gospo Alenko Suhadolnik,

¹ [http://brussels.mission.si/index.php?id=1120&tx_ttnews\[tt_news\]=8755&tx_ttnews\[backPid\]=12&cHash=eada209bc5](http://brussels.mission.si/index.php?id=1120&tx_ttnews[tt_news]=8755&tx_ttnews[backPid]=12&cHash=eada209bc5)

vodjo sektorja za mednarodno razvojno sodelovanje in humanitarno pomoč MZZ, sta vzbudili željo in zamisel, da se slovenski javnosti predstavi Afganistan, to pri nas še vedno neznano in pristransko prikazano osrednjo azijsko državo, skozi optiko njegove izjemno bogate kulturne dediščine. Tako se je rodila ideja o večji razstavi v Slovenskem etnografskem muzeju, ki naj bi jo pod naslovom *Afganistan na križišču civilizacij* postavili leta 2014, ko naj bi se iz Afganistana vrnila tudi slovenska vojska.

Afganistan je že desetletje, vse od 11. septembra 2001, v središču svetovne pozornosti. Republika Slovenija je v tamkajšnje dogajanje vključena od leta 2002.² Z vstopom v NATO (29. marca 2004) se je Slovenija pridružila silam ISAF (International Security Assistance Force)³. V Afganistanu je 90 pripadnikov 14. slovenskega kontingenta, v katerega je integriranih še 11 pripadnikov nacionalne garde Kolorada, ki delujejo v slovenskem OMLT (The Operational Mentor and Liaison Team/Skupina za mentorstvo in povezave) v Shindandu in Bala Baluku v okviru regionalnega poveljstva Zahod. V silah ISAF deluje 49 držav. Glavnina slovenskih vojakov deluje v provinci Herat. V PRT (Provincial reconstruction Team) v Heratu pa sodelujeta dva slovenska civilna strokovnjaka pri pomoči razvojnih projektov.

Petkova mošeja v Heratu (Foto: Ralf Čeplak Mencin)

V oktobru 2011 sem na pobudo Ministrstva za zunanje zadeve, Oddelka za razvojno pomoč, izvajal projekt *Etnološka raziskava revitalizacije rokodelsko-obrtn*

² <http://www.vest.si/2011/02/13/slovenija-v-afganistanu/>

³ <http://www.isaf.nato.int/>

dejavnosti (med ranljivimi skupinami vračajočih se afganistanskih beguncev iz Irana) v okviru mednarodne razvojno-ekonomsko-kulturne pomoči in sodelovanja v Heratu/Afganistan. Ob raziskavi revitalizacije rokodelsko-obrtne dejavnosti sem navezal tudi stike z Muzejem in arhivom Herat, z direktorjem Abdulom Ghafourjem Shaikhom Zadejem, z direktorjem Restavratorskega centra v Heratu Ayamuddinom Ajmalom in z dekanom Akademije lepih umetnosti Tawfiqom Rahmanijem z mislijo na možno sodelovanje pri razstavi o Afganistanu. Afganistan z večtisočletno zgodovino je v zadnjih desetletjih tudi zaradi pristranskega črno-belega prikazovanja medijev, dežela, ki je močno nerazumljena in zelo slabo poznana v širši javnosti. Mediji le redko pišejo o njeni bogati zgodovini, pestri etnični podobi, šegah in navadah, predislamski in islamski umetnosti, večstoletni tradiciji miniaturnega slikarstva, njenih velikanih Zaratustri, Rumiju, Ghazaliju, Jamiju ali o neustrašni borki za človekove pravice, še posebej žensk, tožilki v Heratu – Mariji Bašir. Zelo malo je napisanega o afganistanski glasbi, kulinariki, arhitekturi ... Zelo malo je napisanega celo o edinstvenem konjeniškem športu *buzkaši*, pri katerem neustrašni jezdecu različnih narodnosti tekmujejo ure in ure, včasih pa tudi ves dan.

Neznane so zgodbe Slovenk in Slovencev, ki so se srečali (še posebej v zadnjem desetletju) z Afganistanom, neznane pa so tudi zgodbe afganistanskih begunk in beguncev, ki jim je ob tveganju življenja uspelo priti do Slovenije in v Centru za begunce čakajo na negotovo prihodnost. Skratka, *Afganistan na križišču civilizacij* čaka na primerno muzejsko predstavitev.

Islamska republika Afganistan⁴ je celinska država v srednji Aziji. Na zahodu meji na Iran, na jugu in vzhodu na Pakistan, na severu na Turkmenistan, Uzbekistan in Tadžikistan ter v skrajni vzhodni točki na Kitajsko. Meri 625.225km² in je približno 31-krat večja od Slovenije, od katere je oddaljena približno 4000km. Pokrajina je močno razčlenjena. Prepletajo jo pušavske ravnine na višini od 600 do 3000 m in visoke gore. Najvišje gorovje Hindukuš na severovzhodu doseže 7500 m. Na severu se spušča v stepsko Turansko nižavje, proti jugu pa v ravnine. Čeprav je v Afganistanu samo 12 % površja primernega za obdelovanje, se 85 % Afganistancev ukvarja s kmetijstvom, vendar jih ogroža množica povsod prisotnih min. V glavnem pridelujejo žito, zelenjavo, orehe, pistacije, bombaž ter nekaj sadja (grozdje, jabolka, granatna jabolka, melone, lubenice). Najbolj razvita živinorejska panoga je ovčereja. Največ volne uporabijo za izdelovanje vozlanih in tkanih preprog. Pomembna dejavnost je gojenje maka, kar so sosednje države večkrat neuspešno poskusile prepovedati. Tihotapljenje in predelava makove smole, ki se uporablja za izdelavo drog (opij, heroin), prinaša večino dobička revnejšim vasem še posebej na jugu in vzhodu države. Pomembni so tudi nasadi bombaža. Država ima slabo razvito industrijo. Gospodarstvo je še dodatno prizadeto zaradi vojn, ki trajajo že 30 let. Junija 2010 so svetovni mediji objavili odkritje izjemno bogatih nahajališč rudnin (železa, zlata, niobija, kobalta in še posebej bakra in litija) v vrednosti več sto milijard ameriških dolarjev. Izkoriščanje tega naravnega

⁴ Bijan Omrani, Matthew Leeming: Afghanistan: A Companion Guide. Leicester: Odyssey Books & Guides, 2005.

bogastva bo lahko radikalno spremenilo usodo države, ko bo Afganistan konsolidiran. Prometne zveze so slabo razvite. Asfaltirane ceste so le okrog večjih mest, vendar so tudi te uničene zaradi vojn. Celo glavni prelaz Kajber, ki pelje iz Kabula v Pešavar v Pakistanu in nato v Indijo, je vklesan v skale. Čez ta prelaz so nekoč potovale vse vojske (tudi vojska Aleksandra Velikega), karavane trgovcev, beguncev in tihotapcev, danes pa je to glavna prometna žila med Afganistanom in Pakistanom. S svetom je Afganistan povezan z mednarodnim letališčem v Kabulu.

Islam Quala - iransko-afganistanska meja (Foto: Ralf Čeplak Mencin)

V Afganistanu že nekaj desetletij ni bil izveden popis prebivalstva, zato točnih podatkov o številu prebivalstva ni. Po ocenah iz leta 2005 šteje 30 milijonov prebivalcev. Od teh je največ Paštunov (40 %), Tadžikov (25 %), ki so po veri muslimanski suniti, sledijo jim Hazari (19 %), mongolski narod po veri muslimanski šiiti, ter manjše narodnostne skupine (Uzbeki, Balodži, Turkmeni, Nuristanci, Aimak, Pašaji in drugi). Med njimi še vedno divjajo medsebojni plemenski spori. Kljub temu, da sta uradna jezika paštunski in darijski, je v rabi še mnogo drugih jezikov, ki jih uporabljajo manjša ljudstva.

Zaradi zadnje desetletne vojne, ki še vedno divja, in zaradi desetletij prejšnjih vojn so razmere v Afganistanu zelo slabe, vladajo strah, revščina in bolezn. Le ozka elita t. i. vojnih dobičkarjev ali gospodarjev prepovedanih drog (opij, heroin, hašiš) je obogatela, kar je vidno tudi v t. i. tajkunski arhitekturi, ki kičasto posnema razne antične stile z dodatki stekleno-marmornih fasad, ki pa se navadno skrivajo za visokimi obrambnimi zidovi, obdanimi z bodečo žico. Po podatkih UNHCR je bilo leta 2009 1,7 milijona afganistanskih beguncev v Pakistanu in milijon v Iranu.

Vračajoči se begunci na iransko-afganistanski meji
(Foto: Ralf Čeplak Mencin)

Herat je najzahodnejša afganistanska provinca. Meri 55.000 km² (2,75 Slovenije) in ima po ocenah iz leta 2004 približno 2,5 milijona prebivalcev. Meji na Iran in Turkmenistan. Je med najpomembnejšimi ekonomskimi in kulturnimi regijami v Afganistanu že vse od časa Timuridov v 15. stoletju, ko je po Timurlenkovi smrti (1405) njegov sin šah Rukh prestavil prestolnico iz Samarkanda v Herat. Takrat je postal Herat eno največjih središč srednjeveške islamske kulture in izobrazbe. Še danes so v njem številni spomeniki iz tega obdobja, ki so na srečo preživeli številne vojne vihere na tem območju.

Sredi 20. stoletja je postal Afganistan poligon hladne vojne med Sovjetsko zvezo in Združenimi državami Amerike, ki je dosegla vrhunec s sovjetsko desetletno okupacijo Afganistana (od leta 1979 do 1989). V Afganistanu je vse od sovjetske okupacije vojno stanje. Že 33 let! Milijon Afganistancev je umrlo, 6,2 milijona pa jih je zbežalo v sosednje države, kar je bilo takrat več kot polovica beguncev z vsega sveta. V državljanski vojni, ki je sledila v devetdesetih letih in je pripeljala na oblast islamske fundamentaliste talibane, je postal Afganistan država, ki jo je svet zapustil in pozabil. V njej je našel zatočišče Osama Bin Laden z gibanjem Al Kaida, ki je tam urilo teroriste. Na začetku 21. stoletja se je Afganistan ponovno pojavil na svetovni sceni 11. septembra 2001 z napadom Al Kaide na ZDA in odgovorom ZDA z zavezniki z napadom nanj. Zelo hitro so strmoglavili talibane in postavili začasno novo vlado. Na konferenci v nemškem Bonu decembra 2001, so se pod okriljem OZN sestali afganistanski in svetovni voditelji ter zasnovali "novi" Afganistan, ki se je z izvoljenim parlamentom, vlado in novo ustavo relativno hitro politično konsolidiral. A nestabilni varnostni položaj v

Afganistanu še vedno zahteva prisotnost mednarodnih sil. Na Londonski konferenci o Afganistanu leta 2006, kjer so potekali pogovori med afganistansko vlado, OZN in mednarodno skupnostjo, je Afganistanski dogovor (*Afghanistan Compact*) nadomestil Bonski dogovor, ki je nudil okvir mednarodnega sodelovanja do leta 2011 in osnovo za naslednjo stopnjo razvojne strategije, ki pomeni večjo oporo na afganistanske lastne institucije. Do leta 2014 naj bi bile usposobljene afganistanske vojaške in policijske sile, ISAF naj bi se umaknil iz države in okreplili naj bi se civilno-razvojni projekti. V tem kontekstu deluje tudi Slovenija. Neurejeni sta tudi zdravstvo in šolstvo in vlada Hamida Karzaja obvladuje le območje glavnega mesta Kabula in okolice. Od leta 2001 ta področja urejajo številne nevladne organizacije iz ZDA, Evrope in Avstralije ter PRT (*Provincial Reconstruction Team*), provincijske obnovitvene enote, ki pod okriljem NATA v posameznih provincinah izvajajo številne razvojne projekte. Slovenska enota deluje pod okriljem italijanskega PRT v Heratu.

Sedanja iranska vlada je nenaklonjena afganistanskim beguncem, ki imajo časovno omejeno dovoljenje za bivanje. Leta 2007 so jih okoli 100.000 nasilno deportirali. Zato in zaradi relativne umiritve političnih razmer v domovini se vrača iz Irana vse več afganistanskih beguncem v prvo veliko afganistansko mesto ob iranski meji – Herat.

Herat ima večstoletno tradicijo rokodelsko-obrtno dejavnosti (izdelovanje tepihov, usnjarstvo, krznarstvo, krojaštvo, izdelovanje pokrival, miniaturno slikarstvo, kaligrafija, steklarstvo, lončarstvo, keramika ...). Vračajoči se afganistanski begunci iz Irana spadajo med ranljive skupine, ki so bile prikrajšane tako za prenos tega znanja, te t. i. žive kulturne dediščine, kot za njegovo uporabo za zaslužek oz. preživljanje sebe in svojih družin.

Izdelovanje modrih steklenih kozarcev, Herat (Foto: Ralf Čeplak Mencin)

V Herat sem prispel 5. oktobra 2011 po kopnem iz Irana. Že prečkanje iransko-afganistanske meje je svojevrstno doživetje. Odpre se povsem nov svet, zelo, zelo drugačen od evropskega. Taksi te pripelje do iranske meje, od tam moraš peš, a te že čakajo afganistanski nosači, ki ti prenesejo ali prepeljejo prtljago do afganistanske carine, kjer te čaka na desetine birokratskih formalnosti. Povsod je nepopisna gneča. Najprej doživiš klimatski šok, saj je to polpuščavsko območje z vročim in zelo suhim zrakom na približno istem vzporedniku kot Peshawar v

Pakistanu. V tem jesenskem času še vedno piha znameniti “veter 120 dni” *Bad-e Sad o Bist*, ki povsod raznaša drobnj puščavski prah. Za klimatskim pa doživiš še kulturni šok. Afganistan je zelo stroga islamska država, kjer vera narekuje ves ritem življenja. Od mujezinovega vabila k molitvi petkrat na dan, ki se razlega iz minaretov že ob petih zjutraj, do popolne prohibicije alkohola, strogega ločevanja moških od žensk itn. Cestna pravila so anarhična. V enem avtu lahko vidiš toliko ljudi (in živali), kolikor se jih lahko nagnete vanj (ali nanj): ovce, koze, velike družine, tudi do 10 ljudi v osebni avtomobilu ...

268

Na srečo mi je pred odhodom iz Slovenije dal ogromno koristnih napotkov gospod Srečko Zajc (MORS), ki je bil v zadnjih letih že dvakrat po pol leta v Heratu zaposlen kot civilni funkcionalni strokovnjak v PRT. Dal mi je tudi koristne kontakte, ki so mi zelo pomagali na samem začetku. Ob prihodu v Herat sem se preko elektronske pošte (v zadnjih letih so vzpostavili internetno povezavo, a tudi mobilna telefonija je razširjena in učinkovito deluje) povezal s Slovenci (Petro Širok in Markom Ogrizkom) v PRT, ki sta me redno obveščala o varnostnih razmerah v Heratu. Priskrbela sta mi tudi kontakt s prevajalcem in vodičem dr. Ahmadom Wallijem Shirzadom, mladim zdravnikom, ki odlično govori angleško, je zelo razgledan in mi je pomagal na 1001 način. Že v Sloveniji sem si približno zastavil delovni načrt za izvedbo projekta, seveda pa se na terenu stvari mnogokrat obrnejo drugače.

Narodni muzej in arhivi Herat (Foto: Ralf Čeplak Mencin)

Prve dni sem se skupaj z dr. Shirzadom najprej razgledoval po mestu in privajal na novo okolje. Ves čas sem pridno fotografiral, kar pa ni bilo preprosto. Potreben je pravi občutek oz. distanca, saj mnogi, še posebej ženske, nočejo, da jih fotografiraš.

Potem sva začela “plesti” mrežo socialnih stikov, najprej z umetniki Akademije lepih umetnosti, glasbeniki, ki jih pozna dr. Shirzad, in Glasbeno šolo fundacije Aga Khan, pozneje z ljudmi, ki so zaposleni v kulturni sferi oz. delujejo na področju kulturne dediščine, potem z ljudmi zaposlenimi v tradicionalnih obrteh in z rokodelci, z begunci iz Irana, ki jih razne nevladne organizacije reintegrirajo preko različnih izobraževalnih projektov, z Univerzo v Heratu (z rektorjem sem imel zelo konstruktivne pogovore), z Narodnim muzejem in arhivi Herat – institucijo, ki so jo po mnogih letih ponovno odprli 16. oktobra v prenovljeni mestni trdnjavi – citadeli *Qal'a-e Ekhtyāruddin*, z “ženskimi zadrugami”, vmes pa sva si ogledala še glavne kulturne znamenitosti Herata.

V veliko pomoč mi je bila tudi nemška humanitarna nevladna organizacija HELP⁵, ki v Heratu že osem let uspešno izvaja projekte razvojne pomoči za iz Irana vračajoče se afganistanske begunce; z njenim direktorjem mag. Alfredom Hornom sem po zaslugi gospoda Aleša Verdirja (MZZ) navezal stike ob Hornovem spomladanskem obisku Slovenije. Z organizacijo HELP se povezuje tudi slovenska nevladna organizacija SLOGA, ki je sredi novembra poslala v Herat prvo slovensko prostovoljko Katjo Kumar.

269

Med obiski obrtnikov, nekateri delajo na bazarju, drugi doma ali v okviru nevladnih organizacij ali zadrug, sem začel izvajati etnološko raziskavo revitalizacije rokodelsko-umetno-obrtne dejavnosti (med skupinami najbolj ranljivih, vračajočih se afganistanskih beguncev iz Irana; večina se vrača brez znanj, izobrazbe, poklica; prav obrtno-rokodelska dejavnost oz. izobrazba pa jim lahko omogoča spet normalno eksistenco) in možnosti trženja izdelkov.

Sledi predstavitev umetniških zvrsti, obrti, rokodelstva oz. poklicev, ki sem jih uspel registrirati in fotodokumentirati predvsem v starem delu Herata, na bazarju ter na Fakulteti lepih umetnosti in v Glasbeni šoli fundacije Aga Khan.

Umetniške zvrsti: slikarstvo, minijaturno slikarstvo in kaligrafija ter tradicionalna afganistanska glasba.

Fakulteta lepih umetnosti, Herat (Foto: Ralf Čeplak Mencin)

⁵ <http://www.welcomehome.af/english/>

Glasbena šola fundacije Aga Khan, Herat (Foto: Ralf Čeplak Mencin)

Obrti in rokodelstva: izdelovanje keramičnih ploščic, pihanje stekla (izdelovanje značilnih heratskih modrih kozarcev in vaz), tkanje svilenih tkanin, krojaštvo, šiviljstvo, krznarstvo, brivstvo, pekarstvo ploščatega kruha – nan, izdelovanje papirnatih zmajev, izdelovanje nagrobnikov, tkanje tepihov in kilimov, izdelovanje usnjenih izdelkov, izdelovanje ročnih žag, izdelovanje pločevinastih peči – “gašperčkov”, izdelovanje pločevinastih čajnikov, velikih in manjših posod za kuhanje ter pladnjev, izdelovanje loncev na pritisk, izdelovanje železnih ral (za pluzenje obdelovalne zemlje), izdelovanje izdelkov iz starih avtomobilskih gum (sandalov, čevljev, veder), izdelovanje pločevinastih skrinj, izdelovanje železnih vrat, izdelovanje plastičnih torb in nahrbtnikov, izdelovanje tradicionalnih glasbil (rubab, daire ...).

Tkanje tepihov, Herat
(Foto: Ralf Čeplak Mencin)

Lončarstvo, Herat
(Foto: Ralf Čeplak Mencin)

Aktivnosti NGO HELP, ki sem jih prav tako registriral in fotodokumentiral in se neposredno nanašajo na reintegracijo afganistanskih beguncev, ki se vračajo iz Irana, pa so: otroške jasli, otroški vrtci, osnovno šolanje za otroke in odrasle, vrtnarstvo in cvetličarstvo, tkanje tepihov, tesarstvo, lončarstvo, pouk vodovodne instalacije, elektrotehnike, krojaštva, šivanja zaves, računalništva, angleščine, krznarstva, kuhanja, vezenja, lepotičenja (frizerstva, manikire), brivstva, torbarstva in slikarstva.

Krznarstvo, Herat
(Foto: Ralf Čeplak Mencin)

Tesarstvo, Herat
(Foto: Ralf Čeplak Mencin)

Na terenskem delu v Heratu sem spoznal, da je bilo razmišljanje pred izkušnjo s terenom o vključevanju teh znanj v sodobno ekonomijo – povezovanje ekonomsko-razvojnega projekta s kulturno dediščino nerealno oz. idealizirano. Revitalizacija teh znanj v primeru afganistanskih beguncev iz Irana pomeni predvsem njihovo reintegracijo v “novo” okolje nekdanje domovine in nove možnosti eksistence v njem. Država Islamska republika Afganistan oz. vlada tovrstnih projektov zaenkrat, žal, še ni sposobna izvajati, saj Afganistan še zdaleč ni konsolidirana država, temveč močno fragmentirana na etnične, verske, mikrolokalne, paravojaške, narkomafijske ... fragmente. Zato imajo nevladne organizacije prav v reintegraciji beguncev izjemno pomembno vlogo. V tem kontekstu je dobrodošlo sodelovanje slovenske nevladne organizacije SLOGA z nemško NGO HELP, ki ima že osemletne izkušnje pri reintegraciji beguncev. Zaposlenih imajo 200 domačinov, ki skrbijo za približno 5000 beguncev. Imajo svoj vozni park s petimi avtomobili in begunske centre na petih lokacijah v Islam Quali, Heratu in okolici. Slovenija bi sicer lahko tudi sama začela z intenzivnejšim delom razvojne pomoči, npr. s širitvijo dela SLOGE, a zato so potrebne izkušnje, pripravljenost ljudi (prostovoljcev), da pridejo v Afganistan, in seveda znatna finančna sredstva. HELP operira z nekaj sto tisoč evri letno, ki jih dobi od nemške vlade in EU. Pri obnovi infrastrukture in civilne družbe pa so izjemno pomembni PRTji. Slovenija zaenkrat sodeluje pri obnovi v okviru italijanskega PRTja z nekaj projekti: sodelovanje z Akademijo lepih umetnosti, vzpostavitev grafičnega oddelka v Heratu, veterinarska pomoč (cepljenje čred nomadov Kuči in usposabljanje lokalnih veterinarjev), oprema radijske postaje, oprema prostorov državne tožilke Marie Bašir. Z mojim predlogom PRT-ju (Petra Širok in Marko Ogrizek) o vzpostavitvi sodelovanja Slovenskega etnografskega muzeja z Narodnim muzejem in arhivi Herat ter s pomočjo Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v

Ljubljani Univerzi v Heratu pri vzpostavitvi novega oddelka za kulturno antropologijo pa se obeta (če bodo predlog podprle pristojne institucije) novo obdobje trajnostnega sodelovanja med Slovenijo in Afganistanom.

272

Afganistan je zaradi politične in varnostne nestabilnosti, kljub desetletni (2001–2011) prisotnosti tujih sil, še vedno zelo nevarno območje. Subverzivna taktika samomorilskih talibanskih napadov destabilizira “normalno” civilno življenje. Zato je Afganistan v pretežni meri odvisen od tuje pomoči. A zaradi korupcije velik del te mednarodne pomoči brez pozitivnih učinkov za prebivalstvo Afganistana ponikne v privatne žepce. Vsekakor je Afganistan tudi poligon preigravanja političnih in ekonomskih interesov sosednjega Irana in Pakistana. Odvisen je energetsko (uvažajo elektriko, nafto), odvisen je od uvoza prehrabnenih artiklov (iz Malezije uvažajo olje, iz Kenije čaj, iz Indije riž itn.), stare osebne avtomobile, tovornjake in avtobuse uvažajo iz Evrope, Japonske, Koreje, Pakistana ... Zato in seveda tudi zaradi precej nejasne prihodnosti je težko načrtovati razvojne projekte. A kljub temu bi lahko republika Slovenija ob projektih, ki jih že vodi PRT, organizirala in vodila učinkovite in nizkocenovne razvojne projekte, v provinci Herat npr. kopanje vodnjakov (v provinci so mnoga podzemna jezera in le malo je treba, da se prične z zalivanjem sušne, a rodovitne zemlje) ali pomoč pri uvajanju sončnih celic in mlinov na veter. Sonca in vetra je v Afganistanu na pretek in s to pomočjo bi lahko oskrbeli tudi bolj zakotne vasi z elektriko.

Izvoz tovora iz Afganistana je logistično precej zapleten, čeprav morda še najlažji iz Herata, od koder vozijo tovornjaki do afganistansko-iranske meje, kjer pretovorijo tovor na iranske tovornjake, ki ga potem vozijo po iranskih in turških cestah v Evropo ali do iranskega pristanišča Bandar-e Abbas v Perzijskem zalivu. Leta 2007 so popravili železniško progo v sosednjem Turkmenistanu, ki pripelje do afganistanske meje v kraj Towraghondi (Turgundi), ki je približno 250 km oddaljen od Herata. V načrtu pa je tudi izgradnja železniške proge Mashad–Herat. Cena prevoza tovora 40 čevljev (feet) – 12,19 m velikega kontejnerja iz Herata do Ljubljane je po kopnem 7000 ameriških dolarjev (prevoz traja približno deset dni), po morju pa 4000 ameriških dolarjev (prevoz traja približno 35–40 dni). Ta cena pa ne vključuje carinskih stroškov in zavarovanja.

Kar bi bilo morda zanimivo za slovenski trg iz Afganistana, so vozlane in tkane preproge (tepihi in kilimi). Drugi obrtni izdelki (o katerih smo se sicer pred izvedbo projekta v Heratu pogovarjali na MZZ), ki naj bi se prodajali v “pravični trgovini” ali trgovini Slovenskega etnografskega muzeja, pa ne dosegajo evropskih standardov.

Znanstveno-raziskovalni izsledki tritedenskega terenskega dela v Heratu pa so tudi v veliko pomoč pri pripravi razstave o Afganistanu, ki jo v Slovenskem etnografskem muzeju ob pomoči Ministrstva za kulturo, Ministrstva za obrambo, Ministrstva za zunanje zadeve in Ministrstva za notranje zadeve – Centra za tujce nameravamo odpreti leta 2014 in s katero želimo seznaniti slovensko javnost s to v naših medijih doslej enostransko in pristransko prikazano deželo na križišču civilizacij in številnih kultur.